

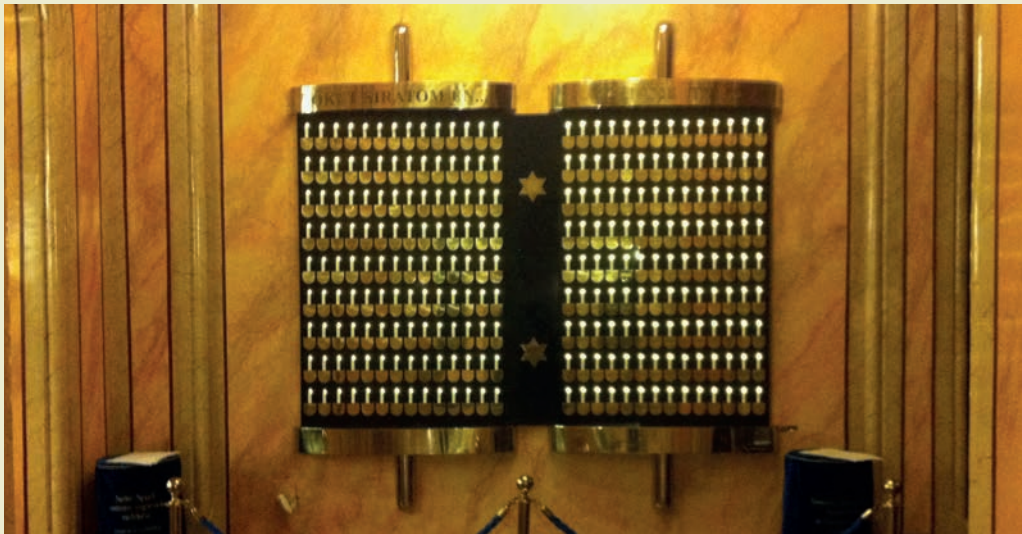
Jahrzeit-fal a Nagy Zsinagógában

Több mint négy hónapja, május 20-án átadtuk a fekete gránitból készült Jahrzeit-falat a Dohány utcai Zsinagógában. Elkészült a fal, a kis névtáblákkal és gyertyákkal, melyek néhány nap múlva, Jajm Kippur napján (is) felgyulladnak, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerőseinkre. Aki eddig elmulasztott jelentkezni, még nem késett el, és pótolhatja Fülöp Ildinél a templomkörzetben.

Nádel Tamás, a Dohány utcai zsinagóga alapítványának elnökeként, az avatáson beszélt arról, hogy az Alapítvány kiemelt ekinti elhunyt hitestvéreink, szeretteink emlékének méltó ápolását. Az elmúlt évben avattuk fel templomkertünkben azon hitestvéreink emlékfalát, akik a vészkorszak idején gettóban veszítették életüket, s a Zsinagóga kertjében temették el őket. S a fal szintén egy fontos emlékhely, e gyönyörű, impozáns templomhoz igazán illő Jahrzeit-fal méltó hely fájdalomunk megnyilvánítására, emlékezésünk gyakorlására. A gyász

megérint, és mindenki úgy gondolja, fájdalommal korán veszítettük el őket! Az Őrájuk történő emlékezés mindannyiunk számára nemcsak vallási kötelesség, de fel-feltörő lelki igény is. A kis gyertyák fényei emlékeznek és emlékeztetnek bennünket mindazokra, akiket siratunk, s akikre

tisztelettel, szeretettel, hálával és mély fájdalommal gondolunk. A gyertyák egy évben ötször világítanak szeretteinkért: haláluk héber naptár szerinti évfordulóján, és a négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pé-szach 8. és Sovuajsz 2. napján.

Asi kiállítása a Carmelben

Állandó fotókiállítása nyílt közösségünk kedvelt tagjának, lapunk állandó szerzőjének, Sharon Ashernek a Carmel étteremben. Asi rengeteget sétált Jeruzsálemben, megörökített szinte mindent, amit látott. Ez persze érthető, hiszen Jeruzsálem sokszínű és rendkívül érdekes város. A képek nagy részét Jeruzsálemben készítette, a Méah Shearim negyedben, valamint a Siratófalnál. Az ismert helyszínek mellett rengeteg emberi pillanatot is lencsevégre kapott. A kiállítás megtekinthető az étterem nyitva tartása idején, s közben akár falatozni is lehet.

Köszönőlevél

Előző számunkban beszámoltunk arról, hogy múlt hónapban a Dohány utcai körzet vendége volt Szita Szabolcs, aki rengeteg érdeklődő előtt tartott előadást a Sip utcai Díszteremben. A Holokauszt Dokumentációs Központ és Emlékgűjtemény (HDKE) ügyvezető igazgatója az intézmény feladatairól, terveiről beszélt. A professzor úr nemrég levélben köszönte meg a Dohány utcai templomkörzet elnökének, vezetőinek és tagjainak a meghívást. S mint írta, az ilyen találkozók sokat segítenek közös célok elérésében, feladataink teljesítésében.

A DOHÁNY UTCAI TEMPLOMKÖRZET NAGYÜNNEPI IMARENDJE AZ 5772. ZSINAGÓGAI ESZTENDŐRE

ב"ה

Rajs Hásónó I. este	2011. szept. 28.	18.12
Rajs Hásónó I. reggel	2011. szept. 29.	9.00
Rajs Hásónó II. este	2011. szept. 29.	18.00
Rajs Hásónó II. reggel	2011. szept. 30.	9.00
Sábász Súvó este	2011. szept. 30.	18.00
Sábász Súvó reggel	2011. okt. 1.	9.30
Erev Jajm Kippur reggel	2011. okt. 7.	7.00
Erev Jajm Kippur Mincha	2011. okt. 7.	13.00
Kol Nidré	2011. okt. 7.	17.54
Jajm Kippur reggel	2011. okt. 8.	8.30
Jajm Kippur Mázkir	2011. okt. 8.	Kb. 12.00
Jajm Kippur-i böjt vége	2011. okt. 8.	18.56

Szukkajsz I. este	2011. okt. 12.	18.00
Szukkajsz I. reggel	2011. okt. 13.	9.00
Szukkajsz II este	2011. okt. 13.	18.00
Szukkajsz II. reggel	2011. okt. 14.	9.00
Hajsánó Rábbó reggel	2011. okt. 19.	7.30
Smini Áceresz este	2011. okt. 19.	18.00
Smini Áceresz reggel	2011. okt. 20.	9.00
Smini Áceresz Mázkir	2011. okt. 20.	Kb. 10.30
Szimchász Tajró este	2011. okt. 20.	18.00
Szimchász Tajró reggel	2011. okt. 21.	9.00
Sábász Börésisz este	2011. okt. 21.	18.00
Sábász Börésisz reggel	2011. okt. 22.	9.30

Minden kedves testvérünknek békés, áldásos esztendőt kívánunk!!!!

לשנה טובה תכתבו

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA

WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Dr. Schweitzer József és Zoltai Gusztáv köszöntője (2. oldal)

Dr. Frölich Róbert az ünnepekről (6-7. oldal)

Legyünk beírva az Élet Könyvébe!

Lösonó Tajvó Tikuszevu!

Ismét eltelt egy esztendő. Ért bennünket öröm, s bánat egyaránt. Akad, ki házasságot kötött, születtek gyerekek, unokák, de sajnos néhányan távoztak is közülünk. Reméljük, hogy jövőre még többen lehetünk együtt és ünnepelhetjük az újévet.

A Dohány utcai zsinagóga közösségének életében is rengeteg dolog történt az elmúlt évben. A teljesség igénye nélkül, természetesen nem fontossági sorrendben egy rövid felsorolás: elkészült a Jahrzeit-fal, amely a Dohány templom bejáratánál található, de elkészült a Mártír-emlékfal is, s rendbetett templomkertben helyeztük el, felújítottunk több Tórát, a Hősök templomát kifestettük. Ezen kívül könyvkiadást is támogattunk, de segítettünk a Szeretetkórháznak is egy új gép beszerzésében. A közösség tagjai közös kirándulásokon vettek részt, ezt a hagyományt a jövőben is folytatni szeretnénk, míg a Bethlen téri közösséggel újra lecsópartit szerveztünk, s most a Páva utcai körzet tagjai is csatlakoztak hozzánk. A szombati sálesü-

deszeinken rendre sok hittestvérünk jelenik meg. S egyre népszerűbb a dr. Fischer Gyula Szabadegyetem is, melynek első előadását Dr. Schweitzer József nyugalmazott országos főrabbi úr tartotta a Síp utcai Díszeremben. Minden reggel és este imádkozunk a Talmud Tórában, illetve péntek este, s szombaton itt a Dohány utcai zsinagógában. Szerencsére mindig gond nélkül összejön a minjen. Csütörtök este az ortodoxokkal együtt imádkozunk a Kazinczy utcában, ahol Weisberger főrabbi úr tanításait hallgathatjuk meg. A körzet életének bemutatása után a közösségünk szempontjából is fontos eseményre hívnám fel a figyelmüket. A közeljövőben tartják a népszámlálást, kérek mindenkit, jelezze zsidó identitását. Ráadásul ezt nem kell megtenni személyesen, lehet interneten is. Sőt, tervezük, hogy internet pontokat állítunk fel, és munkatársaink segítenek a kérdőívek kitöltésében. Bízom benne, hogy ma, Rajs Hásónó este, nem csupán a Dohány utcai zsinagógában leszünk együtt, de az i.tentisztelet után is. S minél többen fogyasztjuk el együtt az újévi vacsorát is. Minden kedves hittestvérünknek sikerekben gazdag boldog új esztendőt kívánok.

Lösonó Tajvó Tikuszevu!

Zoltai Gusztáv
A Dohány utcai körzet elnöke

Megbocsátó I.ten

Péntekenként rendszeresen találkozhatunk a Dohány utcai zsinagógában, illetve télen a Hősök templomában Dr. Schweitzer József nyugalmazott főrabbiával. Így nem csak professzorként, de közösségünk kedvelt tagjaként is kértük, beszéljen az ünnepekről.

– A zsidó naptár érdekessége, hogy a tavaszi Niszán havát tartja az év első hónapjának, az egyiptomi kivonulás tiszteletére. Így az első év első hónapja, a szabadság hónapja, mégis később, Tisriben ünnepeljük az újév két ünnepnapját – kezdte Dr. Schweitzer József. – Rajs Hásónó és az azt követő Jajm Kippur, az Engesztelés Napja, a lelkiismeret vizsgálatának ünnepei. Úgy készülünk az új évre, hogy számba vesszük az elmúlt esztendő családkunkkal és velünk történt eseményeit. Ha valami kivetnivalónak tartunk, arra megbánással gondolkunk. Remélhetőleg sok hiányosság nem terhel bennünket, de a zsidó vallás optimizmusa arra tanít, hogy hibáink, ha akarjuk, jóvátehetőek. A professzor úr hozzátette, az Engesztelés Napját méltán nevezzük a bűnbánat napjának. Ez erős önkritikát feltételez, mert a bűnbocsánat kiengesztelésének alapfeltétele a

bűnbánat. Ha lelkiismeretünk, ez a tévedhetetlen bírő azt sugallja, hogy valakivel, vagy valamely ügyben helytelenül jártunk el, akkor őszintén, nyíltan, a hiba bevallásával rendeznünk kell. Az őszinte hangú bűnbocsánat kérését pedig el kell fogadnunk. Schweitzer József kiemelte, ha erre az eljárásra tanít bennünket szent vallásunk, embertársaink iránt, mennyivel inkább így kell cselekednünk I.ten előtt, és azokban az esetekben, amikor az i.teni törvény követésében jutottunk tévútra. Izráél I.tene megbocsátó I.ten – hangsúlyozta a főrabbi úr. „Irgalmazz, Jesurun, azaz Izráél, szent gyülekezetének, bocsásd meg minden vétkeiket” – imádkozunk a szent napokban. A M.ható gyakoroljon megbocsátást hibáink, s vétkeink felett, s áldjon meg bennünket boldog új esztendővel! (schiller)

Lecsóparti a Bethlen udvarán

Napsütés, kellemes társaság, finom falatok, a jó hangulat fokozása érdekében, több fellépő is várta szeptember első vasárnapján a Bethlen -, és a Dohány zsinagóga híveit az immár hagyományos lecsópartin. Sőt, ezúttal a Páva utcai körzet tagjai is csatlakoztak hozzánk.

A jó időnek és a vonzó programnak köszönhetően sorra érkeztek a „vendégek” a Bethlen téri zsinagóga udvarára, s a meghirdetett kezdésre, három órára már száznál is lényegesen többen gyűltünk össze.

Tombolasorsolás

Rég nem látott ismerősök köszöntötték egymást széles mosollyal és telepedtek le egy-egy asztalhoz. De álltak már a sátrak is, amelyek alól csábító illatok szálltak mindenfelé, így már ekkor nagy volt a forgalom a pultnál. Hatalmas üstből adagolták a lecsót, illetve a tarhonyát, míg a roston rablólús sült. No és a finom sütemények között is lehetett válogatni. Akadt, aki lecsó mellé tarhonyát is kért, s kapott, míg kísérőként, a nagy sikert arató rablólúhúst szedte le a hurkapálcáról és fogyasztotta jóízűen. Szomjunkat sörrrel, illetve kristályvízzel olthattuk, erre a hőség miatt szükség volt. Ha valaki esetleg éhesen ment haza, az bizony magára vessen. Közben színpadra lépett Garai Róbert színművész, valamint kántoraink is megörvendeztetek minket dalaikkal. Majd következett a tombolahúzás, amely során rengeteg ajándék talált gazdára. Annyi könyvborító volt, hogy a szőlőlehez, a borhoz, de még a gumicukorhoz is, és szinte mindenhez járt egy-egy könyvborító. A nyerevények között volt: kulacs-könyvborító párosítás, de „meglepő” módon, a megfelelő felhasználás érdekében olykor könyvet is lehetett nyerni a sorsoláson, melyet a Dohány utcai zsinagóga főrabbiája, dr. Frölich Róbert vezetett, így nem maradhattak el vicces megjegyzések, kommentárok sem. S ezúttal nem is egy, hanem rögtön két főnyeremény várt a szerencsésekre, egy

tálsz, valamint egy kétszemélyes vacsora a Carmel étteremben. Természetesen egy hölgy sorszámát húzták ki a tálszhoz. Ezután az ízekkel betelni nem tudók, vagy éppen még mindig korgó gyomrúak fordulhattak még egyet a pultnál egy újabb adagért, s persze „fojtásként” nassolni is lehetett. Ezalatt ismét az éneklés kapott helyet a színpadon, s Klein Judit gondoskodott a jó hangulatról, csodálatos dalaival. Az énekesnő táncra perdítette a fiatalokat, leginkább a kis hölgyeket és urakat, azaz a gyerekeket. Később mások is bizonyíthatták, hogy felléphetnének a kereskedelmi tévékben futó tehetségkutató műsorokban. A bátor jelentkezőknek nem kellett visszafogniuk magukat, hiszen a karaoke idején a mikrofon mögé állva bárki megcsillogtathatta az énektudását. Nem kevesen éltek a lehetőséggel, – így főrabbiunk is, – s a fellépők nem csak magukat, de minket is szórakoztattak. Kicsik és nagyok egyaránt kieresztették hangjukat az ódon házfalakkal körbevett rendezvényen. Az asztalok körül pedig mindenki megoszthatta a másikkal, hogy mi történt vele a tavalyi lecsóparti óta. No és a két, mi több, ezúttal három közösség tagjai is lelkesen ismerkedhettek egymással.

Jövőre veletek ugyanitt!

Borbás Gergő

Dr. Deutsch Zsuzsanna Főigazgató és Szinai T. József Gazdasági igazgató részére

Kedves Barátaink!

תפילה ותשובה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה

Ima, megtérés és jótekonyság elűzik a rossz ítéletet.

Így szól a Rajs Hásónó-i liturgia és az egész ünnepkör egyik fő gondolata. Mindannyian, egy szívvel fohászunk a nagyünnepeken. A megtérés ki-ki saját lelkén és szívén múlik, csak a M.ható tudja és tudhatja. A jótekonyság azonban nem egyéni cselekedet. Kell, aki gyakorolja, és kell akin gyakorolják. Akkor igazi, ha nem köthető személyhez egyik oldalról sem. A Dohány utcai Zsinagógaért Alapítvány kuratóriuma ezért úgy döntött, hogy a közelgő újév alkalmából - hozzájárulva a kórház műszerparkjának fejlesztéséhez - egy új műszert ajándékoz a Szeretetkórháznak. Megállapodásunk alapján egy hasi ultrahang - készüléket vásárolunk 900 eFt + Áfa értékben, melyet a kórház tulajdonába adunk. Reméljük, hogy ez a készülék segítséget nyújt áldozatos munkájukhoz és hozzájárul betegek gyógyulásához. Kívánunk Önöknek, a kórház dolgozóinak és betegeinek egyaránt לשנה טובה, békés, áldásos esztendőt, egészségbn gyógyításban és gyógyulásban.

Az Alapítvány nevében:
5771. Elul. 9.

Zoltai Gusztáv A Dohány utcai körzet elnöke A Dohány utcai zsinagógaért Alapítvány kurátora	Dr. Frölich Róbert A Dohány utcai zsinagóga főrabbiája A Dohány utcai zsinagógaért Alapítvány kurátora	Nádel Tamás A Dohány utcai körzet alelnöke A Dohány utcai zsinagógaért Alapítvány elnöke
--	---	---

A DOHÁNY UTCAI ZSINAGÓGA
NAPTÁRA AZ
5772. ÉVRE
(2011-2012)

WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

MEGJELENT!

A Dohány utcai templomkörzet

5772. évi falinaptára

Megvásárolható:
Körzet iroda: 1075.Budapest, Síp u. 12 -Fülöp Ildikó
Talmud-Tóra: 1075. Budapest, Wesselényi u. 7 - Gáti Péter

I M A R E N D

Hétköznapi: 7.³⁰-kor kezdünk reggel, az esti ima időpontja 18.⁰⁰ óra, helyszín a Talmud-Tórában (Bp. VII. Wesselényi u. 7).

Az esti ima előtt fél órával sakkal, kártyával, kávéval és teával várjuk híveinket!

Péntek esti ima: 18.⁰⁰-kor a Dohány Zsinagógában.

Szombat reggeli ima a Dohány Zsinagógában: Sachrisz: 9.³⁰

Tóraolvasás: 10.⁰⁰ Muszáf ima: kb. 10.⁴⁵

A péntek esti kiddust a Hevesi Sándor teremben tartjuk, míg a szombat délutáni sálesüdeszt továbbra is a Talmud-Tórában.

Jelek és szimbólumok Rajs Hásónó ünnepén

A zsidó konyhának különböző főzési hagyományai vannak az egész világon, amelyek évszázadokon keresztül alakultak ki. A zsidó étkezési törvények, a kaszusz befolyásolja a zsidó ünnepek és a Sábész étkezési szokásait is.

Vallási alapú ünnepi rituálék és szimbólumok is megjelennek minden zsidó családban. Mint a legtöbb ünnepen, a családok otthonaiban rokonok és barátok gyűlnek össze az asztalnál. Ilyenkor fehér abroszt használunk, amely a tisztaságot jelképezi, valamint az Újév szerint az újrakezdés lehetőségét mindannyiunk számára. Minden ételnek más és más szimbolikus jelentése van. Az ünnepi vacsorát a kiddussal kezdjük. Az ünnep alkalmával rendszerint almát mártunk mézbe és így fogyasztjuk, hogy édes új évünk legyen, egyébként ez a gyermekeknek is nagy kedvence. Miután ezt elfogyasztottuk, kerek Challa (cipő formájú fonott kalács) kerül az asztalunkra, amely Rajs Hásónó egyik legismertebb étele, ami a folyamatosságot is jelképezi. Néha mazsolát, vagy mézet adunk hozzá, de mézbe is mártjuk, hogy édes legyen. Sok zsidó háztartásban mézes süteményt is kínálnak, amely másik módja annak, hogy jelképesen fejezze ki kívánságainkat. Gyakran használjuk azokat a recepteket, amelyeket generáció-

kon keresztül öröklöttünk nagymamáinktól. A különböző fűszerezésű mézes sütemények (szegfűszeg, fahéj, szegfűbors) igen népszerűek. Bibliai szövegek gyakran említik a „mézet”, mint édesítőszert, ez a jólétet képviselte. A Biblia Izrael földjét gyakran nevezi tejjel-mézzel folyó Kánaánnak. Amikor új gyümölcsöt fogyasztunk, mindig mondjuk el a sechechónu áldást. Az ünnepi vacsoránál az asztalra kerül a gránátalma (rimajn) is, amely vitaminokban gazdag gyümölcs, emellett a „célja”, hogy áldást és sok pénzt hozzon a családnak. Az ókori sírokat sokszor gránátalma elemekkel díszítették és a Biblia is több helyen említést tesz

szépségéről és tápértékéről. Salamon királynak gránátalma ültetvényei voltak, Izrael népe is nagyra tartja ezt a gyümölcsöt. A Salamon királynak tulajdonított Énekek éneke című szerelmes költeménynek a menyasszony jelességeit taglaló részében ez áll: „A te csemetéid gránátalmás kert édes gyümölcsökkel egybe...” A gránátalma magvai a kimeríthetetlen bőséget jelképezik, miként Kánaán is a bőséget és gazdagságot, az Ígéret Földjét jelenti az izraeliták számára. Salamon templomának oszlopait pontosan száz gránátalma díszítette (Jeremiás könyve, 52, 22-23.), és a főpap selyem felöltőjének szélén „kék, bíbor, piros és karmazsin színű” gránátalmák és aranycsen-

gettyük sorakoztak egymással váltakozva (Mózes II, 28.33.). Akadnak, akik úgy gondolják, hogy 613 mag van a gyümölcsben, a Tóra 613 parancsának megfelelően. A gránátalma termésében rengeteg mag fejlődik, ezért a gyümölcs a szerelem és a termékenység ősi jelképe – Aphrodité „szent” gyümölcse. Spanyolország déli részén található Granada is a gránátalmáról kapta a nevét. Ősi jelképek közé tartozik a hal is, amely a termékenységet és a bőséget ábrázolja. Néhány szimbolikus étel, mint a fekete szemű bab, póré-hagyma, spenót és a süttőtök, mind szerepelnek a Talmudban is. Lengyelországban régen tyúkhúsleves került az asztalra, valamint halat, halfejet ettek: a hal ugyanis a pénz és a szaporodás szimbóluma. A keleti zsidók erősen fűszerezett főtt, illetve sült hússal töltött zöldségeket kedvelik. A marokkói zsidók a töltelekeket fahéjjal, kurkumával és szerecsendióval fűszerezik. De közkedveltek a saláták is. A Spanyolországból elszármazott zsidóknak is hasonló az ízlésük az ételek elkészítésében, sok egzotikus fűszert használnak. Bárányfejet esznek, fehér szőlővel és fehér fügevél. Szokásuk az ünnep alkalmával az asztalnál hogy a Jöhi Rócajn-t éneklük. Sok szójátékot alkalmaznak héber vagy arámi nyelven az ételek elfogyasztása közben.

Sharon Asher

A Blogger Séf ajánlata

www.izrael-kulturaja.blogspot.com

Sharon Asher

A receptek 6 személyre szólnak »

GEFILTE FIS

Hozzávalók: kb. 1 kg-os csuka, 2 szelet barhesz, 1 tojás, 2 fej vöröshagyma, 2 szál petrezselyemgyökér, 1 szál sárgarépa, 2 gerezd fokhagyma, só, törött bors.

Elkészítés:

A csukát a belsőségektől és a kopoltyújának belső részétől megtisztítjuk, a nyak bórénél éles késsel körülvágjuk, a bőre alányúlunk, és óvatosan, a farka irányába húzzuk le a bőrt anélkül, hogy megsértenénk. A húsát a gerincről lefejtjük és ledaráljuk, a gerincét félretesszük a léhez. A ledarált halhúst, az áztatott és kifacsart barhesszal, sóval, tojással, borssal és az egyik, lereszelt vöröshagymával összedolgozzuk, és visszatöltjük a bőrébe. A megtisztított zöldséget, a másik fej vöröshagymát kevés sós vízben a hal fejével és gerincével puhára főzzük. A levet a halra szűrjük, és lassú tűzön főzzük. Tálra szedjük, levét mellőntjük, és hagyjuk megkocsonyásodni.

Mézes csirkemell

Hozzávalók: 6 db csirkemell, 3-4 nagy savanykás alma, 3-4 szál sárgarépa, 3 evőkanál méz, őrölt gyömbér, fahéj, szerecsendió, olívaolaj

Elkészítés:

A megtisztított csirkemelleket picit besózzuk. Az almát és répát meghámozzuk és felszeleteljük. Forró serpenyőben, olívaolajban megsütjük a csirkemell mindkét oldalát, majd rácsurgatjuk a mézet, és amikor szinte kész, megszórjuk gyömbérrel, reszelt szerecsendióval, esetleg fahéjjal. Óvatosan fűszerezünk. Miután kész, kivesszük a húsokat, beletesszük a répát, és hirtelen, nagy lángon megpirítjuk, majd hozzáadjuk az almászeleteket is. Ugyanúgy ízesítjük, mint a húsokat (méz és fűszerek). Magában is fogyasztható, de tálalhatunk hozzá rizst köretként. Az almát ne keverjük, csak rázogassuk az edényt, mert könnyen péppé válik.

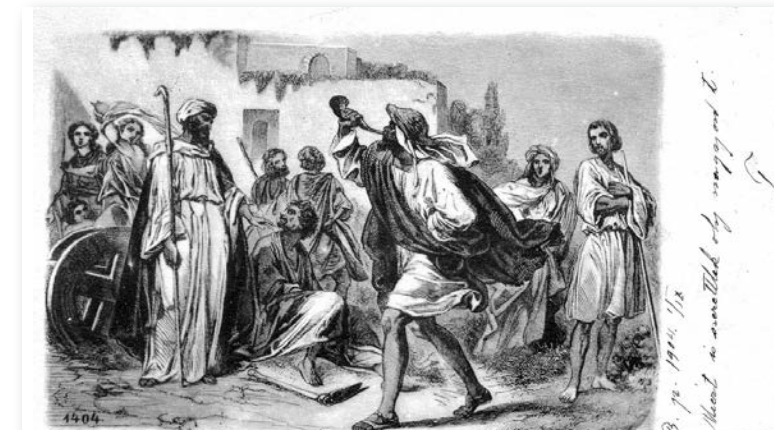

Lékoh (mézes sütemény)

Hozzávalók: 0,5 kg liszt, 0,5 kg cukor, 4 evőkanál méz, 1 dl étolaj, 4 tojás, 1 kávéskanál szódaikarabóna, 1 marék mazsola, 1 marék dió

Elkészítés:

A cukrot világosbarnára megpörköljük, nagyon vigyázva, hogy oda ne égjen, aztán beleszorgatjuk a mézet és az olajat, jól elkeverjük, behintjük a lisztet, és eldolgozzuk. Felütjük a tojásokat, és a sárgáját finoman belekeverjük a masszába, hozzáadjuk a szódaikarabónát, a megmosott és megáztatott mazsolát. A tojások keményre felvert habját is lágyan belekeverjük a masszába. A tepsi jól kiolajozzuk, beletöltjük a masszát, egyenletesre elsimítjuk, és a tetejét a darabos dióval meghintjük. Lassan világosra megsütjük.

Kántoraink a nagyünnepek dallamvilágáról A Jajm Kippurban összpontosul a teljes zsidó zenei kép

Az őszi ünnepek tiszteletei során kiemelt feladat hárul kántorainkra. Rengeteg, méghozzá olvasni sem könnyű szöveg is osztályrésze az előimádkozónak, illetve sokak számára pl. a Szlichajsz (Bűnbocsánat) és a Viduj (Bűnvallomások) évente csak egyszer hallható. Ráadásul sokan csak ilyenkor térnek be a zsinagógába, így szinte máskor nem is hallanak dallamokat. Az ünnepek hangulatáról, továbbá zenei- és dallamvilágáról beszélgettünk a Dohány utcai zsinagóga két kántorával, Fekete Lászlóval és Szilágyi Gáborral.

– Közelednek a nagyünnepek, mit üzen a kántornak a Rajs Hásónó, és Jajm Kippur? Mit jelentett ez korábban, amikor még nem állt az omednél (a kántori pulpitusnál)?

Fekete László: – Számomra meghatározó a nagyünnepek világa. Rendszertelenül ugyan, de kisgyerekként is többször ott voltam szombatonként a Hegedűs Gyula utcában. Emlékszem, ott szaladgáltam - az istentisztelet után kaptam egy korty bort meg csokit. Gyerekként a Jajm Kippur-i Omnom kén és a Ki hinné káchajmer refrénjeinek fülbemászó dallamát zszívesen harsogtam a többiekkel. Most ismét közelednek a szlihajsz-napok, őri-

a különböző ösztönök tiltását olvas-
suk fel a Tórából, de nem elriasztás
végett, hanem szembesítés céljából.
Ez az ünnep arról szól, hogy szem-
besüljünk önmagunkkal.

– Miként kapcsolódik, az ünnephez
a zsidó zene?

F. L.: – Sokaknak az ünnepeken, s leginkább Jajm Kippurban jelenik meg leggazdagabban imádkozásunk sokféle szövege és dallama. Talán azért, mert sokan akadnak, akik egy évben egyszer jönnek el, így csak e dallamokkal találkozhatnak. A hagyomány, bölcsesség és az előimádkozók tehetősége folytán vannak olyan részek, amelyekbe bevonható a közösség, így az

Omnom kén, illetve a Ki hinné ká-
hajmer dallamaira, amelyek más-
nap is megjelennek. Ráadásul a
nem zsidó zenei világban is he-
lyet, és rangot találtak e dallamok.
A Kol Nidré-t feldolgozta Max
Bruch nem zsidó német zene-
szerző csellóra és zenekarra. Be-
ethoven is felkérték erre, ám ő
elutasította, de halála előtti utolsó
triójában mégiscsak megjelenik a
jellemző dallam. Arnold Schön-
berg avantgárd zeneszerző, - bár
messze elrugaskodik a vezető
motívumtól -, fűvésainál szintén
meg-megyenik az ismert dallam.
A XXI. században Gyulai Gál
János, a híres Kovács Kati-szám,
a Nem leszek a játékszered című
dal zeneszerzője, a Müncheni-, és
a Liszt Ferenc Zeneművészeti
Egyetem zeneiséivel alakított egy
12 fős kamarazenekart, és bemu-
tatták az ő Kol Nidréjét. Ez egy

középkori eredetű dallam, sokak számára a zsidó zene paradigmája. Ravel Káddisának finom zenei szövetű kísérete a határtalanság érzetét sejtetően lebeg a nagyünnepi dallam alatt. Ernest Bloch Báál Sém szvitjében és az Ávodában bőven találunk nagyünnepi utalásokat. A mű a jeruzsálemi Szentély-beli szolgálat szertartásrészlet dallamán szól. Izrael alapításának 15. évfordulójára Sztravinszkij az Akédát Jicchák történetét dolgozta fel Ábrahám és Izsák c. kantátájában: a tizenhárom perces nehéz kantátát magas baritonra és zenekarra írta, amely hasonlít a lejnolásra. Ha Sztravinszkijon keresztül Schönbergig van belépője a zsidó dallamoknak a zenetörténetbe, akkor ez hozzátartozik az egyetemes zenetörténelemhez. Schönberg Egy varsói túlélő című műve hihetetlen drámai,

Fekete László kaposvári sikere

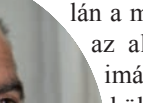
Fekete Lászlót nem csak a Dohány zsinagógájában hallhatjuk, de rendszeresen szerepel különböző rendezvényeken is. Nemrég szintén volt egy nagysikerű fellépése.

– Egy hónapja szerepeltem a magas színvonalú Kaposvári Kamarazenei Fesztiválon – mesélte kántorunk. – Estünkön Eisikovits Miksa mámarosszegeti gyűjtésének általa feldolgozott chászdí dalait adtam elő, két Mendelssohn mű között. Egyiket Frankl Péter triója, a másikat Perényi Miklós játszotta.

Szilágyi Gábor: – A nagyünnepre az ember méltóan készüljön fel. Jajm Kippurkor böjtölünk, délután

kus, sajátos viselet. Rendkívül jól fogadták az előadásomat, és a kritika is jól értékelte.

– Van e különbség a nagyünnepek zenei világa és a hétköznapi dallamok között?

– Természetesen, az ünnepköröket – egyáltalán a mindenkori imádkozást – jellemzik az alkalomhoz kapcsolódó dallamok, imádkozási recitáció és fordulatok. A különbségek olykor markánsak, mások viszont egymással átfedésben is lehetnek: a szombatfogadás imádkozása a Rajs Hásónó-i főima részletében is megjelenik, a Jajm Kippur, mint a Szombatok Szombatja hoz be sábeszi utalásokat. A Smini Áceresz-i Kiddusban, Hállélban a Sovuajsz-i fordulatok is visszahatóznak a záró- és tórai ünnepi jelentésrokonság miatt.

Szokások Rajs Hásónó, Jajm Kippur és Szukkajsz kapcsán

Rajs Hásónó

Nem csupán egy, hanem két napig tart Rajs Hásónó, amely több mint, az újév ünnepe, mert a teremtés napja is. Bölcsseink a Tóra segítségével is kiszámították a teremtés pontos időpontját, eszerint világgánk i.e. 3761. Tisri hónap 1. napján, 23 óra 11 perc 20 másodperckor született. Rajs Hásónó étkezési szokásairól külön szözlünk, az ott említettek mellett sok helyen a sárgarépa is szerepet kap, s nem csak azért mert édes, de a répát héberül azokkal a betűkkel írják (gezer), mint az isteni ítéletet (gzar). S az Ő.való e napokban dönt sorsunkról...

Talán a legismertebb hagyomány a táslich, melyet szintén mindenfelé ismernek. Rajs Hásónó délutánján vízbe szórjuk a zsebünkbe tett kenyérmorzsát, búneink jelképét. Egyes helyeken nem is akármilyen morzsát visznek magukkal, hanem a pészachi homec egy darabkáját, így kapcsolják össze az ünnepeket. S hogy teljes legyen a kör, Szukkajsz idején eltesznek némi kenyérdarabot, hogy azt Pészach idején söpörhessék ki.

A zsinagógában így köszöntik egymást az emberek: lesaná tová tikitévu, azaz jó esztendőre legyetek beírva. Míg a barátainknak még ennél is szebbet kívánunk, „lealtar lechájim”, vagyis „azonnal életre” legyenek feljegyezve.

Jajm Kippur

Tisri 10. napján, napnyugta után az Engesztelés napján, 25 órán keresztül nem veszünk magunkhoz sem ételt, sem italt. A Mózes IV. könyvében található parancs – „sanyargassátok meg magatokat, semmi munkát ne végezzetek” – minden zsidóra vonatkozik, kivéve a nem nagykorú fiúkat és lányokat. Továbbá a nem betegek is

fotó: Sharon Asher

felmentést kapnak, hiszen az él
napon nem viselünk bőrcipőt s
szoncipőt húzunk. Ezért, aki tor
ilyenkor a zsinagógába, az
hanem az előírásokat követi.

Jajm Kippur az egyetlen bibliai ünnep, amelyet nem előz meg kiddus. Továbbá az egyetlen nap az évben, amikor sötétedés után is viselünk tálszt az imádság során.

A felharsanó hosszú sófárhangot követően, amely a böjt végét is jelzi, az egész gyülekezet azt mondja: „Jövőre Jeruzsálemben!”

Szukkajsi díszek

A sátor díszítése a gyerekek számára kellemes szórakozás. Régen a papírból, gyümölcsökből

alkotott díszeket évről-évre elövtették. Az etrog-tartót ezüstből, olykor kókuszából készítették, a tetejét pedig különböző mintákkal díszítették. Az üvegből, vagy porcelánból készített méztartót nem csupán Rajs Hásón napján használjuk, de egészen Szukkasjz végéig mézbe mártjuk a kalcst – esetenként az almát is. Keleten sok helyen zsidó jelképeket ábrázoló szőnyegeket, míg nálunk zsinagógai terítőket helyeznek el a sátorban. Manapság sokan virágokkal, gyümölcsökkel, gyöngyökkel és más dísz tárgyakkal díszítik a sátrakat. Akadnak, akik fehér lapokat is felakasztanak, hogy emlékeztesse őket a felhőkre, amelyek körülvtették a pusztában vándorló zsidókat, mielőtt megérkeztek az Ígéret Földjére, Izraelbe. *(sch)*

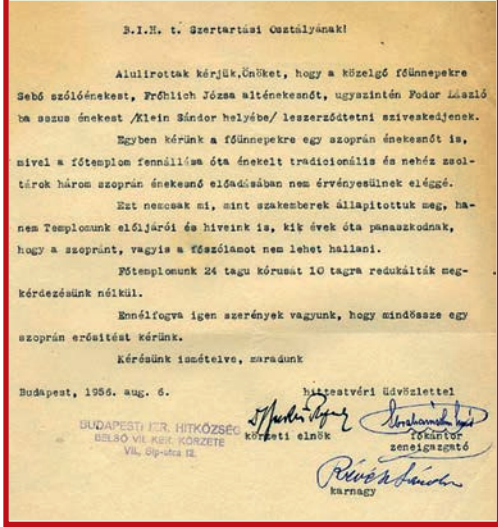
Nagyünnep a munkaszolgálatos táborban

I. G. magángyűjteményéből

Énekeseket kértek 55 éve a Dohány zsinagógába

A fenti képen egy 1956 augusztusában írt levél látható, melyben éppen az őszi nagyünnepek előtt, több énekest is kért a Dohány utcai zsinagóga akkori elnöke, főkántora (zeneigazgatója) és karnagya. A levél szövege a következő:

Budapesti Izr. Hitközség tisztelt Szerbartási Osztályának!
Alulírott kérjük Önöket, hogy a közelgő főünnepekre Sebő szőlőénekest, Fröhlich Józsa alténekesnőt, úgyszintén Fodor László basszus énekest (Klein Sándor helyébe) le-szerződtetni szíveskedjenek.
Egyben kérünk a főünnepekre egy szoprán énekesnőt is, mivel a főtemplom fennállása óta énekelt tradicionális és nehéz szoltárok három szoprán énekesnő előadásában nem érvényesülnek eléggé. Ezt nemcsak mi, mint szak-emberek állapítottuk meg, hanem Templomunk előjárói és híveink is, kik évek óta panaszkodnak, hogy a szopránt, vagyis a főszólamot nem lehet hallani. Főtemplomunk 24 tagú kórusát 10 tagra redukálták megkérdezésünk nélkül. Ennélfogva igen szerények vagyunk, hogy mindössze egy szoprán erősítést kérünk. Kérésünk ismételve, maradunk hittestvéri üdvözlettel.
Budapest, 1956. augusztus 6.
Dr. olvashatatlan – körzeti elnök
Ábrahámsohn Manó – főkántor, zeneigazgató
Révész Sándor – karnagy

Gyereksarok

Kvíz

1. Miért eszünk sok mézet Rajs Hásónó alkalmával?

- a. mert jó az íze b. mert bízunk benne, hogy I.ten boldog új évet ad nekünk
c. mert almával finom d. mert olyan elfoglaltak szeretnénk lenni, mint a méhek

2. Mi annak a szokásnak a neve, amikor kenyérdarabokat szórunk a vízbe?

- a. Szukkot b. Smíni Áceresz c. Taslich d. Mikva

3. Mi a neve annak a könyvnek, amelyből ezekben a napokban imádkozunk?

- a. Machzor b. Haggada c. Misna d. Sófár

(Megfejtések: b, c, a.)

A szív mélységeiből

Egyszer egy zsidó parasztfiú ment a városba Rajs Hásónó ünnepén. Nem tudta, hogyan kell imádkozni, s még olvasni sem tudott. Csupán azt látta, hogy mindenki a zsinagógákhoz utazott, hogy részt vegyen a szent imádságon. Azt gondolta: „ha mindenki a városba megy, nekem is mennem kell!”

Az apjával érkezett a zsinagógába, és nézte miként sír a gyülekezet, látta a közös éneklést, és hajladoznak a hívek ide-oda. Megfordult, hogy apját kérdezze: „Apa, mi ez az egész?”

Az apja így válaszolt: „Az Ö.való, áldott legyen, ül égi trónján, s mi imádkozunk hozzá egész évben. Rajs Hásónó két napján különösen azért imádkozunk, mert most hozza meg ítéletét az egész világra és minden egyes személyre az év többi napjaiért.”

A fiú így válaszolt: „Atyám, mit tegyek, mert nem tudom, hogyan kell imádkozni?”

Apja leereszkedően válaszolt: „Mindössze annyit kell tenned, hogy légy csendben, és figyeld ahogy többi zsidó imádkozik. Ez elég neked.”

– De Atyám, ha nem tudom, mit mondanak az emberek, akkor, hogy lesz ez hatással I.ten döntésére? Hogyan hallgat meg engem, hogy fog segíteni nekem? – kérdezte a fiú.

Az apját idegesítette kérdezősködés és kifakadt: „Figyelj, maradj csendben, így senki sem fogja tudni, hogy te egy tudatlan paraszt vagy!”

A pár percig fiú mozdulatlanul figyelte amint az apja és a gyülekezet többi tagja imádkozik, majd felállt, és hangosan beszélni kezdett.

– Én úgy imádkozom I.tenhez ahogy legjobban tudok. Sípolni fogok I.tenhez, ahogy füttyölök a birkanyájamhoz. Elkezdte füttyülni az édes hívó dallamot, mint ahogy legtöbb pásztor. Apja dühös volt, de a fiú füttyölt tovább minden erejével, s nem törődött vele, hogy mit gondolnak mások. Így történt, hogy e Rajs Hásónó napján az addig zárt mennyei kapuk hirtelen megnyílottak, mert a szívből jövő füttyörészés minden kaput kitárt. Izrael imái pedig végül meghallgattattak.

A megbocsátás ereje

Rabbi Abba Lud város bejáratánál üldögélt. Egyszer csak látta, hogy egy vándor is leül egy kőhalomra. A férfi kimerült a hosszú utazástól, és azonnal elaludt. Rabbi Abba nézte ezt az ártalmatlan jelenetet egy kicsit, mígnem ijedten látta, amint egy halálos kígyó csúszott ki a sziklák alól, az alvó ember felé. Rabbi Abba, dermedten nézte ezt a kibontakozó drámát, teljesen lemerevedett, mikor hirtelen új fordulat történt. Egy hatalmas gyík ugrott ki a sziklák közül és megölte a kígyót. Rabbi Abba tovább figyelt, látta, hogy a férfi felállt és csodálkozva nézte a lefejezett kígyó, amely előtte feküdt. Gyorsan összeszedte holmiját, hogy folytassa útját. Ebben a pillanatban a kórákás, amin eddig ült összeomlott, és beleesett a szakadékbá.

Rabbi Abba a férfi után szalad, beszámolt mindenről, amit látott, majd megkérdezte tőle: „Barátom, minek tulajdonítja ezeket a csodákat?”

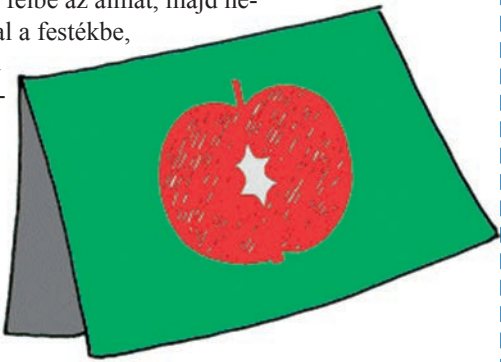
Az utazó először nem akart bajlódni a válasszal, de érezte, Rabbi Abba őszinteségét és felelt.

– Egész életemben senkinek sem hagytam, hogy ártson nekem, próbáltam mindig megbékíteni mindenkit. Soha nem mentem aludni anélkül, hogy ne bocsátottam meg annak, aki fájdalmat okozott nekem. Mindig arra törekszem teljes szívemmel, hogy megoldjuk, ami gyűlölség volt köztünk. S végül, minden utálatos helyzetben próbálok kedvességet tenni annak, aki érintett volt a félreértésben.

Amikor Rabbi Abba hallotta ezt, sírva fakadt és a következőket mondta: „Ennek az embernek tettei nagyobbak, mint Józsefé. Józsefnek csak a testvéreivel kellett foglalkoznia és természetes hogy megbocsátott nekik. De ez az ember megbocsát mindenkinek, aki ártott neki. Nem meglepő, hogy I.ten nap, mint nap tesz csodát ezzel a boldog emberrel.

Üdvözlőlap Rajs Hásónóra

Néhány perc alatt elkészíthető az ünnepi üdvözlőkártya. Nem kell hozzá más, csak egy alma, műanyag villa, egy kis festék és üres lap. Vágjuk félbe az almát, majd helyezzük a villával a festékbe, aztán nyomjuk a papírra. Ha megszáradt, akkor kész is. De tet-szés szerint kü-lönböző módon, színes ceruzá-val, krétával stb. még díszít-hető.

s a narrátori zenés recitáció vége egy hatalmas Smá Jiszroélben kul-minál. Imádkozás közben a szöveg visszahat az emberre, imáink talán minden más, ismertebb valláshoz képest kollektívebb természete ér-hető tetten a kántort ismétlő Ovínu málkénu könyörgéssorozatában, és az Ál chét-ek bűnvallomásában: olyan bűnökért is szólok, amelye-ket személy szerint nem követtem el, míg többen mások olyanokért könyörögnek, amelyet talán én kö-vettem el. Ez az összetartozás, egy-másra utaltságunk érzésével tölt el. Amikor belépek a templomba, sze-retet az emberek szemébe nézni, kezet fogni velük – fontos tartom a kommunikációt a hívek és közöt-tem. Ebből az érzésből sokat merít-tek. Az ünnepélyes arcom mögül előtűnnek érdekes személyiségű és sorsú emberek. Az ember, az ünne-pek előtt igyekszik rendezni sorait, pótolni mulasztásait.

Sz. G.: – Az ünnepkor azért böjtö-lünk, hogy megkönnyebbüljünk, megtisztuljunk, lezárjunk fölösle-ges dolgokat, és ne vigyük tovább a következő esztendőre. Felesleges dolgokkal ne foglalkozunk, in-kább nézzük meg mik az erőssége-ink, és azokat vigyük tovább. A nagyünnepek, főleg a Jajm Kippur segítenek nekünk ebben.

– *Hogy fér meg két kántor egy zsi-nagógában?*

F.L.: – Nem hogy kettő, de négy is. Keressük az új formákat, ha már ketten vagyunk Szilágyi Gáborral, és különböző hangmagasságban énekelünk, időnkénti kétszólamú-sággal igyekszünk megjeleníteni ezt a lehetőséget. Amikor idekerül-tem, akkor is két kántor volt. Ko-vács Sándor megbetegedése miatt ugrottam be. Klein Ervinrel szol-gált itt, aki elkerült a Hegedüs Gyula utcai templomba, amely rendkívül meghatározó hely, óriási formátumú szolgálattevőkkel, mint Fisch Henrik, Beneschofsky Imre rabbik, vagy Lóránd Márton, aki zseniális kántor volt. Remek ope-ristákból állt a férfi kvartett: szinte mindannyiunk büszkélkedhetett operaházi szerepekkel is; nem utol-sósorban szintén mélyhangú uno-kabátyám Kamarás Ottó és a rádióból és lemezekről jól ismert Sztárai Márton híres nótá- és dal-énekes pályára kerülésemhez is sok ösztönzést és énekórákat is adtak. De mind közül kiemelkedően a leg-meghatározóbb Ádám Emil kar-

nagy és tanár volt, aki előbb látta kántori jövőmet, mint magam és kellő nyomatékkal fogalmazta meg reményét, de elvárását is vallási életünkben betöltött szerepemről. **Sz. G.:** – Drága tanárom, Timár Károly helyére jöttem, s akit csodá-lok, pótolhatatlan, s ezúton szeret-nék neki jobbulást kívánni. Rendszeresen, tíz éve járok, ebbe a közösségbe, emellett főiskolán ta-nulok, sportolok, és ebbe a sorba il-lesztettem be a reggeli-esti imádkozást is. Örömmel vállaltam a feladatot, s jól tudunk együtt dol-gozni Lacival, akitől sokat tanul-tam. Úgy vélem, mindketten hatunk a másikra, s ez a közösség számára is érdekes lehet.

Sharon Asher

fotó: Sharon Asher

OTP, Németország, Dohány körzet

Főkántorunkat szinte mindenki jól ismeri. Szilágyi Gábert viszont vélhetően kevesebben, ezért arra kér-tük, beszéljen arról, miként került a pályára, il-letve a Dohány utcai zsinagógába?

– Ez hosszú folyamat volt. Engem mindig érdekelt a végtelenség fogalma – kezdte Gábor. – Mind a tudomány, mind a re-áltudomány végső célja, hogy elérje a katarzist. Szüleim egyszerű emberek, édesanyám bórdíszműves, apám vasesz-tergályos volt, és van egy húgom, de nem voltunk vallásosak. Valami oknál fogva mégis mindig zsidó barátaim voltak, tőlük hal-lottam, lehet menni Izraelbe dolgozni és tanulni, én is akartam menni. Itt szembesültem a családi gyökere-immel, a habitusommal, a kultúrámmal, hogy világele-temben zsidó kultúrában nőttem fel, csak nem tudtam erről. Húsz évesen kiderült rólam, hogy az átlagnál jobb hangom van. Sajnos húsz évesen már késő komolyan

foglakozni a komolyzenével. Ezért a civil pálya felé ten-dáltam, és úgy gondoltam, szabadidőmben énekelek, és így találtam ki, hogy kántor leszek. Munkahelyemen sok híres zenészmberrel találkoztam, nem utolsósorban Fekete Lászlóval is. Kántori karrierem az OTP ötödik kerületi devizaosztályán kezdődött, és a Talmud Tóra épületében, Fekete László szobájában folytatódott. A mesterem és mentorom ajánlott be Klein Ervin kórusába. Így kerültem a Hegedüs Gyula utcai zsinagógába, majd az ORZSE-n elvégeztem a kán-tor szakot. Az elmúlt években az őszi ünnepek idején Németország különböző városaiban láttam el többször a kántori fel-adatokat. Ez egyikről van egy kedves történetem. Kol Nidré este odajött hozzám egy idős néni és meg-kérdezte, mikor kezdődik a Mázkir, mondtam neki, holnap. A néni folytatta: nem ma lesz? Mondtam: nem, holnap – mire ő: jó, akkor jövök holnap és el-ment. És másnap valóban találkoztunk.

fotó: Sharon Asher

Elérkeztünk az őszi nagyünnepekhez. A zsinagógai esztendő legfenségesebb időszaka ez az ünnepfűzér, a ימים נוראים, a Félelmetes Napok. A félelem nem a szívekben rejlő érzelmet, hanem I.ten félelmének kiteljesedését jelenti. Három, egymástól majdhogynem független, de mégis összefonódó ünnepet ülünk, melynek origója az újesztendő, katarzisa az Engesztelés napja, s végakkordja a Sátrak ünnepe.

Rajs Hásónó és Jajm Kippur között különleges időszakot élünk. Ez az עשרת ימי התשובה, a megtérés tíz napja. E tíz napban végiggondoljuk életünket, feltárjuk hibáinkat önmagunk előtt, s megfogadjuk, hogy igyekszünk büntelenül, tiszta lélekkel élni ezentúl. Rajs Hásónót megelőzően szokás ellátogatni a temetőbe, szeretteink sírjához. Ez a közismert קבר אבות (kever Óvajsz, Kéverovesz).

Most az őszi, nagyünnepi kör általános tudnivalóin kívül igyekszünk néhány kevésbé ismert csemegével is szolgálni.

Dr. Frölich Róbert rovata

ראש השנה Rajs Hásónó

Az újesztendő héber neve annyit jelent: az év feje. Tisri hónap első két napja a zsinagógai év kezdete. A hónapokat a zsidó időszámítás a tavasz hónapjától kezdi. A Tóra nem nevezi nevükön a hónapokat, sorszámmal, vagy valamilyen természeti fordulóponttal utal rájuk. Ma ismert nevüket a babilóniai fogság után kapták. Tisri hónapja a Tórában „a hetedik” néven szerepel. Nevének gyökere valószínűleg annyit jelent: a kezdet. Ez volt a gazdasági év kezdete a bibliai időkben. Ezra ezen a napon olvasta fel a Tórát az egész nép előtt.

A Talmud Rajs Hásónó traktátusa négy évkezetet ismertet velünk. Ezek közül az egyik Tisri első napja, amikor minden élő megítéltetik a Földön. Rabbi Kruszedáj mondta rabbi Jochanan nevében: három könyvet tart nyitva I.ten e napon. Egyik az igaz embereké, a másik a gonoszaké, s a harmadik pedig a kettő között állóké. Az igazak azonnal bekerülnek az élet könyvébe, gonoszok a halál könyvébe. A kettő között állóknak azonban Jajm Kippurig van idejük, hogy a mérleget az igaz ember kritériuma felé billentsék. Rabbi Eliezer tanítása szerint a világ is ezen a napon teremtetett. A Rajs Hásónó-i liturgiában, és az újesztendőt követő tíz napban mindkét felfogás megjelenik.

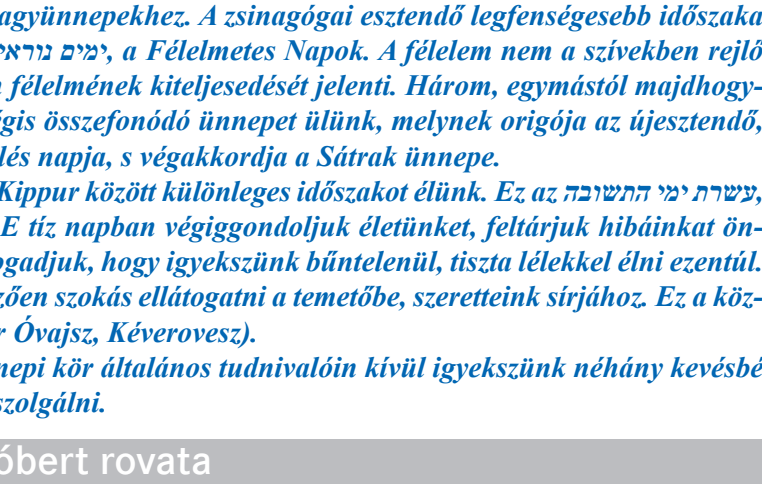
Imáinkban elismerjük a M.ható felettünk való ítélkezésének jogát, s könyörgő, bűnbánó fohászokat mondunk, megpróbálva ezzel elnyerni I.ten bocsánatát. Az imák egyik központi eleme az Ünöszáne tajkef kezdetű imaköltemény. A költemény szerzője Kalonymus ben Mesulám, s a legenda a mainzi Ámnon rabbi mártíriumához köti. Ezen imában I.ten, mint a világ bírása jelenik meg, aki ezen a napon ül törvényt teremtményei felett. Megkapó képekben mutatja be az ima az ítélkezést, s a megbocsátás reménységét. Fehér halotti ruhát, kitlit öltenek a férfiak, egyrészt jelezve, hogy készen állnak az ítéletre, másrészt pedig az angyalok hóféhérségéhez kívánva hasonlatossá tenni magukat.

Megfűjjuk a sófárt, melynek jajongó, ugyanakkor felrázó hangja felhívja a figyelmünket a Világ Királyának ítéletére, s az azt megváltoztatni képes őszinte bűnbánatra. A sófár kapocs a múlttal, hiszen a zsidó tradíció szerint Ábrahám e napon helyezte oltárra fiát, Izsákot, aki helyett végül egy kost áldozott fel. E kos szarvából készült az első sófár. Más szimbólumokat is hordoz azonban e kürt:

- A király fanfárhang mellett vonul be – utal a Királyok Királyára.
- A kinyilatkoztatás zengő sófárhang kíséretében zajlott – s mi ragaszkodunk a parancsolatokhoz.
- A messianisztikus kor nyitányát sófárhang fogja jelezni – várjuk a megváltást, a Messiás eljövetelét.

A rituálisan megszólaltatott sófár összesen 100 hangot ad ki.

Rajs Hásónó napjai a munkavégzési tilalom szempontjából főünnepi kategóriába tartoznak. Mindennemű munkavégzés tilos, de égő tűzről új tüzet gyújtani, kisebb tárgyakat utcára vinni és aznapra főzni szabad.

fotó: Sharon Asher

Rajs Hásónó az év kezdete. Hogy az esztendő olyan legyen, amilyenek szeretnénk, szimbolikus étkeket is fogyasztunk. A kerek bárcheszt mézbe mártjuk, nem sóba, hogy édes legyen az esztendő. Kerek pedig azért, hogy kerek legyen az esztendő. Diót nem fogyasztunk, mert a dió héber nevének számértéke megegyezik a bűn szó számértékével. Szokás továbbá almát is mézbe mártva fogyasztani.

Rajs Hásónó első napjának délutánján le kell menni valamilyen természetes víz (folyó, tó, kút stb.) partjára, s ott kenyérmorzsákat kell a vízbe szórni, ima kíséretében. Ez a חשליח (Táslich) szertartás. E rituussal jelképesen vízbe szórjuk bűneinket. Más értelmezés szerint, ahogy a halak sosem csukják be a szemüket, úgy I.ten is örökké figyel és őriz bennünket. A Rajs Hásónó és Jajm Kippur közötti szombat neve שבת שובה (Sábász Súvó), a megtérés szombatja. Közismert magyarázata e névnek, hogy a megtérés időszakában mi más is lehetne a szombat neve, mint a megtérés szombatja? Az igazság azonban az, hogy nevét a háftóra első szavairól kapta, mely így hangzik: שובה ישראל, Térj meg, Izrael! (Hósea 14/2).

יום כפור Jajm Kippur

Tisri hónap tizedik napja, a legszentebb ünnep, az Engesztelés napja. A Tórában a „szombatok szombatjának” nevezik, és törvény, hogy „sanyargassuk lelkeinket”. A bibliai korban e napon különleges áldozatot mutatott be a főpap. Két kecskebakot hoztak elé, s sorsolással döntötte el a pusztába, melyiket áldozza fel engesztelőáldozatként, s melyiket kergetse el a pusztába, miután kezét a bak fejére téve ráolvasta Izrael bűneit. Jelképes szertartás volt ez, mellyel Izrael kinyilvánította, hogy elkergeti magától a bűnt, s tisztán akar állni I.ten előtt. Mikor még állt Jeruzsálemben a Szentély, ez volt az egyetlen nap, mikor a főpap belépett a קדש הקדשים –ba, a Szentek Szentjébe, a Szentély legbelsőbb termébe, ahol a frigyláda állt, s ott hangos imát mondott, melyben kiejtette I.ten egyébként kiejthetetlen nevét.

fotó: Sharon Asher

fotó: Sharon Asher

A Tóra nem fejti ki részletesen, hogy mit is jelent a lélek sanyargatása. A halácha szerint nem eszünk, nem iszunk, nem mosakszunk (az élvezet kedvéért), nem használunk illatosító- vagy szépítőszerkeket, nem viselünk bőrtalpú cipőt és tartózkodunk a házaselettől. Minden, ami élvezetet okoz, tilos, csakúgy, mint a munkavégzés. Természetesen a gyerekek, a betegek és a várandós asszonyok fel vannak mentve a böjt alól. Életveszély esetén pedig Jajm Kippur minden törvénye áthágható.

Bölcseink tanítása szerint a nap maga engesztelést hoz, de csak akkor, ha bűnbánattal párosul. Ezért kérünk bocsánatot mindazoktól, akiket év közben megbántottunk, s ezért kell nekünk is megbocsátanunk.

Szokás, hogy a Jajm Kippurt megelőző napon a férfiak egy kakast, a nők egy tyúkot a fejük fölött megforgatnak, ima kíséretében, mintegy „ráolvasva” a bűneiket. Ez a כפרות, Kápórajsz, Kópóri szertartás.

Mint minden nap, Jajm Kippur is este kezdődik, melynek neve Kol Nidré. A név annyit jelent: minden fogadalom. E szavakkal kezdődik az ünnepet köszöntő fohász, melyben feloldozást kérünk minden fogadalmunkra, melyet önmagunkra nézve teszünk az elkövetkező évben, de elkapkodjuk, nem gondoljuk át, s ezért teljesíthetetlenek. Jajm Kippur feloldja ezeket, **és csak ezeket** a fogadalmakat. Olyan ígéret, melyben más is érintett, nem oldható fel! Az ima eredete kétséges. Vannak, akik szerint már a VIII. században is ismerték, s a karaiták és a tradicionális zsidóságot hirdetők közötti ellentétekre utalt. Mások úgy vélik, a XV. századi Spanyolországból ered, s a kényszerkitértek, a marannusok fohásza volt. Bárhogy legyen, a Kol Nidré, megrázó dallamával, áhítatával a nap szimbólumává és egyik legismertebb imájává vált.

Mivel a nap legfontosabb üzenete a bűnbánat, az imák is e gondolat köré csoportosulnak. Az alfabetikus sorrendbe szedett nagy bűnvallomás, וידוי (viduj) a korai középkorból származik. Először a nyolcadik századi Ácháj Gáon említi, de ráv Ámrám szidurjában (imakönyvében) egy talán még korábbi verzió szerepel.

A nap központi eleme az עבודה (ávajdó), az egykori szentélybeli szolgálatot idéző imarész. Ennek legkorábbi elemei a IV. században keletkeztek. A benne lévő imaköltemények Joszi ben Joszi, Slomó ibn Gvirol, Júda Hálévi és Mose ibn Ezra művei. Az egységet nyitó vers Mesulám ben Kalonymus műve. Mikor az előimádkozó felidézi a főpap Szentek Szentjében mondott fohászát, leborulunk a zsinagógában.

A nap utolsó egysége a záróima, נעילה (Nöiló). Neve annyit jelent: bezárás, és utal az ég kapuinak bezárására. A Szentély idejében akkor kezdtek mondani, mikor bezárták a Szentély kapuit, azaz egy órával napnyugta előtt. E szokás nyomán mi is egy órával a böjt kimenetele előtt kezdjük mondani. A III. században már említik, s ezen egység a nap imáinak és fohászainak lényegi, esszenciális ismétlése. A napot egyetlen, hosszú sófárhang búcsúztatja.

Jajm Kippurkor, (akárcsak Rajs Hásónókor) a férfiak fehér halotti ruhát, kitlit öltenek.

Érdekesség, hogy a kumráni tekercsek tanúsága szerint (Habakuk-kommentár 11/4-8) a kumráni közösség más napon ünnepelte az Engesztelés napját, mint Izrael más közösségei.

סוכות

Szukkajsz

A három zarándokünnep közül Szukkajsz az utolsó a sorban, bár a zsinagógai év kezdete után az első. Tórai parancs, hogy sátrat kell építenünk, és abban kell laknunk nyolc napon át, emlékezve az Exodust követő negyven esztendei pusztai vándorlásra.

A sátrat Jajm Kippur kimenetelekor már elkezdik építeni. Legalább három oldalát fel kell építeni, a negyedik lehet egy meglévő fal is. Tetejét náddal fedik be, hogy látható legyen az ég. Feldíszítik, hiszen a lakást is díszek ékítik, hogy kellemesebb legyen a bent-tartózkodás.

Az ünnep kötelező kelléke az ארבעה מינים, Árboó minim, az ünnepi csokor. Négy növényt: füzfaágat, pálmaágat, mirtuszágat és egy citrusfa gyümölcsét, az אתרוג, eszrogot fogjuk egybe. A reggeli ima alatt bizonyos alkalmakkor kézbe vesszük a csokrot, és a négy égtáj, valamint az ég és föld felé lengetjük.

Szukkajsz első két napja főünnep. Ezekre a napokra a fentiekben ismertetett törvények vonatkoznak. A következő öt nap félünnep, ekkor – ha nem szombatra esik, – mindenféle munkavégzés megengedett, de az ünnep egyéni jellegzetességeit (sátorban étkezés, ünnepi csokor) meg kell tartani. Az utolsó félünnep neve הושענא רבה, Hajsánó Rábbó, ekkor a reggeli ima keretein belül füzfaágak leveleit verjük le az ágakról, jelképezve ezzel a bűneinktől való megszabadulást. A zsidó hagyomány szerint e napig van időnk, hogy a ránk mért ítéletet őszinte megbánással megváltottassuk. A félünnep szombatján a קהלה-et, a Prédikátor Könyvét szokták olvasni. E bibliai könyv mély filozófiai eszmeifuttatások gyűjteménye, hagyomány a megfáradt Salamon királyt tartja szerzőjének. Azért olvassák ekkor, mert e könyv melankolikus hangulata illik az őszi ünnephez.

A nyolcadik nap, noha egybefüggő a Sátrak Ünnepevel, különálló ünnep. Neve עצרת שמיני, Smini Áceresz, A Nyolcadik napi záróünnep. E napon főünnepi törvények szerint élünk, de már nem megyünk be a sátorba és nem használjuk az ünnepi csokrot sem. Ezen a napon a Muszáf imába betoldjuk az esőért való imát, a Gesem-bencsolást. Ha nincs a félünnepek között szombat, e napon olvassák a קהלת-et.

Este beköszönt תורה שמחת, Szimchász Tajró, a Tóra Örömmünnepe. Az est fénypontja, mikor az összes Tóra-tekerceset kivesszük a frigyszekrényből, és hétszer körbevonulunk a templomban. A gyerekek számára ez nagy élmény, hiszen minden megengedett nekik, és még édességet is kapnak..., feltéve, ha lelkesen kísérik a Tórákat kis zászlókat lengetve!

Másnap a reggeli imában befejezzük a Tóra olvasását, és mivel a Tórát egy napra sem lehet elhagyni, rögtön újra is kezdjük az olvasást. Ekkor minden férfit, aki beszámít a minjenbe, fel kell hívni a Tórához. Akárcsak előző este, most is hét körmenetet tartunk a Tóra-tekercekkel. Szukkajsz napjaiban szokás אושפיזין, Uspizin szertartás. Az uspizin szó a latin *hospice* hebraizált változata. E rituálé szimbolikus vendéglátást jelent, és egy XVI. századi kabbalisztikus szokás továbbélése. A sátorban vendégül látjuk a Biblia nagy alakjait, Ábrahámot, Izsákot, Jákobot, Józsefet, Mózeszt, Áront és Dávidot, minden nap mást és mást.

לשנה טובה תכתבו!

fotó: Sharon Asher